

УДК 657.631

Бондар Ю. А.,*кандидат економічних наук, доцент кафедри бухгалтерського обліку та аудиту Кіровоградського інституту комерції*

ВНУТРІШНІЙ АУДИТ ЯК САМОСТІЙНИЙ ВИД КОНТРОЛЮ В ОРГАНАХ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ

У статті розглянуто систему внутрішнього аудиту в органах державної влади, основні напрями його функціонування в системі державного внутрішнього контролю, а також основні етапи його організації.

Ключові слова: внутрішній аудит, Пенсійний фонд України, внутрішній контроль, бюджетне планування.

В статье рассмотрена система внутреннего аудита в органах государственной власти, основные направления ее функционирования в системе государственного внутреннего контроля, а также основные этапы его организации.

Ключевые слова: внутренний аудит, Пенсионный фонд Украины, внутренний контроль, бюджетное планирование.

The article reviewed the internal audit in government, the main directions of its operation in the state of internal control, as well as the main stages of its organization.

Keywords: internal audit, the Pension Fund of Ukraine, internal control, budget planning.

Постановка проблеми. Економічні тенденції й наслідки світової фінансової кризи показали необхідність удосконалення фінансово-бюджетної політики й формування відповідних механізмів державного фінансового контролю як вагомої складової фінансової системи країни, а саме методологічні й організаційні засади державного внутрішнього фінансового контролю і поліпшення якості державного регулювання.

Важливим інструментом державного управління, що надає можливість виконати відповідні завдання, пов'язані з діяльністю органів державної влади, є державний внутрішній фінансовий контроль, який сприяє фінансово-економічній збалансованості в разі певного екзогенного впливу на розвиток суспільства.

Ефективна діяльність в умовах ринкових відносин багато в чому залежить від організації саме такого контролю. Наявні методи і форми економічного контролю неспроможні задовольнити інформаційні потреби керівників бюджетних установ. Усе це вказує на актуальність створення у бюджетних установах підрозділів внутрішнього аудиту.

Сьогодні в рамках реформування бюджетної системи органами державного сектора зроблено немало кроків до покращення ефективності управління державними коштами, проте залишається багато невирішених питань, які потребують розв'язання та доопрацювання з боку Уряду та держави.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання організації служби внутрішнього аудиту досліджують такі науковці, як С. Прилипко, О. Редько, В. Подольський, Т. Каменська, А. Ткаченко, А. Монаєнко, однак перелік питань, які порушують зазначені та інші автори, не вирішують шляхів усунення системних недоліків у функціонуванні системи державного внутрішнього фінансового контролю саме у бюджетних установах. Тому чинна система державного внутрішнього фінансового контролю в державному секторі потребує удосконалення з вивченням і використанням зарубіжного досвіду його організації. Недостатня розробленість цієї проблематики й зумовила вибір теми дослідження та основні напрями.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є розгляд внутрішнього аудиту як самостійного виду контролю в органах Пенсійного фонду України, визначення його основних завдань та етапів проведення в органах державної влади.

Виклад основного матеріалу. В економічно розвинутих країнах внутрішньому аудиту приділяється така ж належна увага, як і зовнішньому. В Україні ж навпаки: у професіональному, законодавчому та в інституціональному аспектах внутрішній аудит перебуває на початковому етапі розвитку, у той час, як становлення інституту зовнішнього аудиту вже відбулося.

Наявність внутрішнього аудиту стає невід'ємною складовою успішного розвитку господарської діяльності в умовах швидких змін зовнішнього середовища, ускладнення процесів та розподілу функцій управління. Наскільки при цьому внутрішній аудит стане корисним, залежить від завдань, які будуть перед ним поставлені. Разом з тим варто підкреслити, що вітчизняний внутрішній аудит значно відрізняється від зарубіжного, а саме: відсутністю професійних стандартів та єдиних вимог до професійного рівня внутрішніх аудиторів, умовністю незалежності внутрішнього аудиту [2].

Разом з тим, як засвідчує зарубіжний досвід, внутрішній аудит розвивається паралельно із зовнішнім, внаслідок цього виникають нові проблеми, які потребують розв'язань. Водночас між ними посилюється взаємодія: стандарти зовнішнього аудиту передбачають використання роботи внутрішніх аудиторів при проведенні аудиторських перевірок.

Важливим інструментом державного управління, що дає змогу досягти підвищення ефективності використання державних ресурсів, яке має вирішальне значення для економічного розвитку України, є державний внутрішній фінансовий контроль.

Відмінності внутрішнього контролю від внутрішнього аудиту полягають в тому, що до першочергових обов'язків контролерів належить запобігання та виявлення помилок, розкрадань тощо. Тоді як метою внутрішнього аудиту є вдосконалення організації діяльності в цілому. А це означає, що перед внутрішнім аудитором ставляться більш поширені цілі та завдання, ніж перед контролюючим суб'єктом.

Внутрішній аудит як вид контролю в органах Пенсійного фонду України не є інструментом покарання, а навпаки, забезпечує функціонально незалежну оцінку всіх видів його діяльності та надає керівництву гарантії стосовно того, що система управління у державному секторі функціонує у спосіб, який максимально знижує ризик шахрайства, марнотратства чи допущення помилок.

Метою внутрішнього аудиту є надання рекомендацій з удосконалення діяльності органу державної влади, підвищення ефективності процесів управління, що сприяє підвищенню результативності прийняття управлінських рішень, досягненню мети діяльності.

Внутрішній аудит – це незалежна експертна діяльність аудиторської служби (відділу внутрішнього аудиту, аудитора) суб'єкта господарювання для перевірки й оцінки адекватності, ефективності системи внутрішнього контролю та якості виконання призначених обов'язків працівниками [4].

Внутрішній аудит є частиною внутрішнього контролю, метою якого є забезпечення достатньої впевненості щодо досягнення наступних базових цілей у діяльності органів Пенсійного фонду України:

- достовірність та правдивість інформації;
- виконання правил, планів, процедур, законів, положень та контрактів;
- економне та ефективне використання бюджетних коштів;
- досягнення поставлених цілей діяльності та окремих бюджетних програм;
- відображати в аудиторських звітах всю інформацію перевірок та рекомендації з удосконалення.

Таким чином, варто детально вивчити організацію підрозділів внутрішнього аудиту, саме в органах Пенсійного фонду, що є розпорядниками бюджетних коштів для здійснення внутрішньо-фінансового контролю ефективності використання і зберігання бюджетних коштів.

Одним із ключових умов здійснення в системі державного управління є програмно-цільовий метод планування доходів та видатків бюджетної установи.

Бюджетування, орієнтоване на результат, як програмно-цільовий метод планування складається в роботі бюджетної програми.

Цей документ містить повну інформацію про бюджетну програму та застосовується для здійснення моніторингу, оцінки реалізації і контролю ефективності виконання бюджетної програми та цільового використання бюджетних коштів [3].

Бюджетна програма складається з таких елементів, а саме: загальні положення, вимоги до складання бюджетної програми, вимоги до складання квартального та річного звіту про виконання бюджетної програми, здійснення моніторингу та аналізу виконання бюджетних програм.

Кінцева мета виконання бюджетної програми – це отримання результативних показників бюджетної програми та розробка комплексу заходів, спрямованих на підвищення ефективності виконання бюджетної програми. Таким чином, бюджетування, орієнтоване на результат, в першу чергу повинне вирішувати проблему контролю параметрів ефективності в бюджетному секторі.

Як правило, ефективність державного управління характеризується відносно невеликим переліком показників, вплив яких вивчається в рамках внутрішнього аудиту. Система цих показників повинна забезпечувати більшу контрольованість процесу в органах державної влади, порівнянність результатів діяльності. Специфіка такої системи вимагає як показників оцінки результатів діяльності при управлінні бюджетними коштами визначати як економічні, так і соціальні показники, що відповідають стратегії розвитку держави, це, своєю чергою, припускає в процесі внутрішнього аудиту оцінювання не тільки економічної ефективності та економічності управління та здійснених видатків, але і його соціальну результативність.

Варто зазначити, що внутрішній аудит в системі органів Пенсійного фонду України визначається виходячи з можливості використання результатів проведених у рамках його контрольних заходів для прийняття ефективних управлінських рішень по конкретним питанням, ґрунтуючись на визначені результативних показників.

Організована система внутрішнього аудиту повинна здійснюватися, як контроль за цільовим використанням коштів державного бюджету, виділених на складання бюджетних програм, при проведенні аудиту ефективності бюджетних програм та ефективним їх виконанням [1].

Контрольні функції здійснюють внутрішні аудитори (якщо вони є у штаті бюджетної установи) та зовнішні: Головне контрольно-ревізійне управління раз у 2-3 роки. Обмежений час перевірки фінансово-господарчої діяльності не дає можливості контрольно-ревізійним підрозділам здійснити повноцінний контроль замість вибіркового, проведення якісної оцінки виконання бюджетної програми бюджетної установи. Організація бухгалтерського обліку, складання паспорта бюджетної програми, фінансової звітності покладається на бухгалтерську службу.

Саме відділ внутрішнього аудиту повинен щоквартально здійснювати контроль, моніторинг і аналіз виконання бюджетної програми, вказати джерело інформації проконтрольованих бухгалтерських документів, реєстри та звітність [1].

Першим етапом проведення внутрішнього аудиту є планування, в рамках якого здійснюється формування переліку пріоритетних спрямувань контролю на основі стратегічних цілей державного управління і потреби системи управління на середньострокову перспективу.

Другий етап представляє собою реалізацію контрольних заходів і проведення моніторингу та аналізу виконання бюджетної програми.

Саме при узагальненні результативних показників розкривається управлінська функція внутрішнього аудиту, аналіз результатів виконання бюджетної програми та розробка саме відділом внутрішнього аудиту Плану заходів щодо виконання бюджетної програми приведе до створення внутрішніх програм звітності, які будуть використані керівництвом для прийняття управлінських рішень.

Одним із завдань відділу внутрішнього аудитора є сприяти керівництву в пошуку найбільш результативних шляхів використання виробничих та людських ресурсів і виявленні додаткових ресурсів покращення результативних показників діяльності установи.

Третій етап – підбиття підсумків проведення внутрішнього аудиту, що включає затвердження звітів про результати перевірки, контроль за реалізацією рекомендацій, спрямованих на адресу керівника Пенсійного фонду.

Для оптимізації роботи при проведенні процедури системи внутрішнього аудиту також варто використовувати опитувальний лист, що розроблений внутрішніми аудиторами. Зібрані результати відповідей по опитувальних листах можуть істотно вплинути на об'єм вибірки, а стверджувальна в цілому форма опиту позитивно характеризує стан системи внутрішнього контролю і навпаки.

Висновки. Таким чином, потрібно зазначити, що виділення та проведення внутрішнього аудиту як окремого виду контролю в органах державної влади забезпечить надання керівникам належних рекомендацій спрямованих на вдосконалення діяльності цих установ, підвищення ефективності процесів управління.

Водночас необхідно відмітити, що система внутрішнього аудиту в органах державної влади, зокрема в органах Пенсійного фонду, буде сприяти насамперед удосконаленню державного управління бюджетним процесом, зміцненню державної фінансової дисципліни, оптимізації державних фінансових витрат шляхом прийняття ефективних управлінських рішень.

Література:

1. Ермішова С. В. Внутрішній аудит в системі державного фінансового контролю / Ермішова С. В. // Економіка і організація управління. – 2008. – Вип. 3. – С. 149–158.
2. Грінцевич В. О. Внутрішній аудит як самостійний вид контролю в органах державного сектору України / Грінцевич В. О. // Вісник ЖДТУ: Економічні науки. – 2010. – № 3 (53). – С. 67–71.
3. Зайчук Б. О. Пенсійний фонд України: організаційно – правові та соціально – економічні засади функціонування / Б. О. Зайчук, О. Б. Зарудний, С. Б. Березіна, В. Т. Александров, С. М. Недбаєва. – Київ : «АВТ», 2006. – 1056 с.
4. Каменська Т. О. Порядок організації служби внутрішнього аудиту / Т. О. Каменська // Розвиток фінансових методів державного управління національною економікою : зб. наук. праць Донецького держ. ун-ту управління. – Донецьк, 2010. – Т. XI. – Вип. 157. – С. 269–275.
5. Мамишев А. Зовнішнє оцінювання системи внутрішнього управління і контролю бюджетної установи / А. Мамишев // Фінансовий контроль. – 2010. – №7. – С. 43–45.
6. Монаєнко А. О. Регіональна організація фінансово-бюджетного контролю / А. О. Монаєнко // Держава та регіони. – 2007. – № 3. – С. 106–113.
7. Футоранська Ю. М. Окремі аспекти державного регулювання у сфері внутрішнього фінансового контролю в Україні / Ю. М. Футоранська // Фінансовий контроль. – 2006. – № 2. – С. 20–23.
8. Чугунов І. Я. Державний внутрішній фінансовий контроль: стратегія розвитку / І. Я. Чугунов, В. М. Федосов // Фінанси України. – 2009. – № 4. – С. 3–12.